

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2014

YEARBOOK

2014

ГОДИНА 5

VOLUME V

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7059

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2014
YEARBOOK
2014**

Посветен на доц. д-р Душко Алексовски

ГОДИНА 5

VOLUME V

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Јованка Денкова

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Махмуд Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Главен уредник

доц. д-р Марија Леонтиќ

Одговорен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmud Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Docent Marija Leontik, Ph.D.

Editor in chief

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office
Goce Delcev University – Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

ЈАЗИК

Билјана Ивановска, Нина Даскаловска ПРЕГЛЕД НА ТРАДИЦИОНАЛНИТЕ МОДЕЛИ ЗА ПОВРАТНОСТА ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska, Nina Daskalovska A REVIEW OF THE TRADITIONAL REFLEXIVE MODELS IN MACEDONIAN AND GERMAN	9
Толе Белчев, Станка Коцева ЗБОРООБРАЗУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК Tole Belcev, Stanka Koceva WORD FORMATION IN MODERN MACEDONIAN LANGUAGE	19
Драгана Кузмановска, Снежана Кирова, Биљана Петковска АНАЛИЗА НА ФРАЗЕОЛОШКИТЕ ЕДИНИЦИ СО КОМПОНЕНТАТА „УСТА“ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК Dragana Kuzmanovska, Snežana Kirova, Biljana Petkovska ANALYSIS OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH THE COMPONENT “MUND/MOUTH” IN GERMAN AND ENGLISH	33
Марија Кусевска МЕГУКУЛТУРНИ ИСТРАЖУВАЊА НА ГОВОРНИТЕ ЧИНОВИ Marija Kusevska CROSS-CULTURAL STUDIES OF SPEECH ACTS	43
Марија Леонтиќ СЕМАНТИКАТА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -ли /-lİ/ (-li, -li, -lu, -lü) ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Leontic THE SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX -ли /-lİ/ (-li,-li,-lu,-lü) IN THE TURKISH AND IN THE MACEDONIAN LANGUAGE	53
Дејан Методијески, Костадин Голаков ИЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ НА ФАКУЛТЕТИТЕ ЗА ТУРИЗАМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Dejan Metodijeski, Kostadin Golakov FOREIGN LANGUAGES STUDYING AT THE FACULTIES OF TOURISM IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	63
Марица Тасевска ФАКТОРИ ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ НА РОДОТ ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Marica Tasevska FACTORS FOR DETERMINATION OF THE GENDER IN THE GERMAN LANGUAGE	73

КНИЖЕВНОСТ

- Јованка Денкова, Махмут Челик, Билјана Ивановска**
ТЕОРИСКО ПРОМИСЛУВАЊЕ НА ЕПИСТОЛАРНИОТ ЖАНР
Jovanka Denkova, Mahmut Celik, Biljana Ivanovska
THEORY RETRASING OF THE EPISTOLARY GENRE 87
- Махмут Челик, Јованка Денкова, Билјана Ивановска**
ПОЕТСКО-ПРОЗНОТО ТВОРЕШТВО ЗА ДЕЦА НА ФАХРИ КАЈА
Mahmut Celik, Jovanka Denkova, Biljana Ivanovska
FAHRI KAYA'S WORK IN POETIC AND PROSE CHILDREN'S LITERATURE .. 97
- Наталија Поп Зариева**
УЛОГАТА НА ИЗМАМАТА И МАСКИТЕ ВО *ХАМЛЕТ*
Natalija Pop Zarieva
THE ROLE OF DECEIT AND MASKS IN *HAMLET* 103
- Крсте Илиев**
ПРЕПОРОДОТ НА ВИТЕШТВОТО И ПОЈАВАТА НА
ЦЕНТЛИМЕНОТ ВО ВЕЛИКА БРИТАНИЈА
Krste Iliev
THE REVIVAL OF CHIVALRY AND THE EMERGENCE OF
THE GENTLEMAN IN GREAT BRITAIN 113
- Јане Јованов, Снежана Кирова**
„ПРЕКРАСЕН НОВ СВЕТ“ ПРЕГЛЕД И СОЦИО-ФИЛОСОФСКА АНАЛИЗА
Jane Jovanov, Snezana Kirova
“BRAVE NEW WORLD” REVIEW AND SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS .. 117
- Марија Крстева**
АМЕРИКАНСКАТА ИДЕОЛОГИЈА ВО „ЗДРАВ РАЗУМ“ НА
ТОМАС ПЕИН
Marija Krsteva
AMERICAN IDEOLOGY SEEN THROUGH THOMAS PAINE'S
“COMMON SENSE” 127
- ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ**
- Билјана Ивановска, Јованка Денкова, Махмут Челик**
МАКЕДОНСКИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ НА ГЛАГОЛИТЕ ВО
ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК ШТО ИСКАЖУВААТ ПСИХИЧКА СОСТОЈБА
Biljana Ivanovska, Jovanka Denkova, Mahmut Celik
ON THE MACEDONIAN COUNTERPARTS OF THE GERMAN
VERBS DENOTING EMOTIONAL STATE 135
- Светлана Јакимовска**
ТЕРМИНОЛОГИЈАТА КАКО НАУКА И ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА
Svetlana Jakimovska
TERMINOLOGY SCIENCE AND TERMINOLOGY WORK 143

Даринка Маролова

ДИДАКТИЧКИ ПРИСТАП КОН ТОЛКУВАЊЕТО НА СИНТАКСИЧКАТА
ПОВЕЌЕЗНАЧНОСТ

Darinka Marolova

DIDACTIC APPROACH TO INTERPRETING THE SYNTACTIC AMBIGUITY 153

МЕТОДИКА

Емилија Петрова Ѓорѓева

УЛОГАТА НА ДИРЕКТОРОТ ВО МОТИВИРАЊЕТО ЗА
ПРИФАЌАЊЕ ПРОМЕНИ ВО УЧИЛИШТЕТО

Emilija Petrova Gorgeva

THE ROLE OF THE PRINCIPAL IN THE MOTIVATION FOR
ACCEPTING CHANGES IN SCHOOL 161

Нина Даскаловска, Билјана Ивановска

ВАЖНОСТА НА ИНТЕРАКЦИЈАТА ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ

Nina Daskalovska, Biljana Ivanovska

THE IMPORTANCE OF INTERACTION IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING 169

Марија Емилија Кукубајска, Билјана Алексова Даневска

БИОЕТИКА, МУЛТИКУЛТУРА, МУЛТИЛИНГВАЛНОСТ И
АКВИЗИЦИЈА НА СТРАНСКИ ЈАЗИК

Marija Emilija Kukubajska, Biljana Aleksova Danevska

BIOETHICS, MULTI-CULTURE, MULTI-LINGUAL ENVIRONMENT
AND FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION 183

Марија Тодорова

МНОГУЈАЗИЧНА МЕТОДИКА

Marija Todorova

MULTILINGUAL METHODOLOGY 195

Катерина Сусинова, Нина Даскаловска

УПОТРЕБАТА НА СТРАТЕГИИ ЗА УЧЕЊЕ ЈАЗИК КАЈ УЧЕНИЦИ
ВО ОСНОВНО И СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ

Katerina Susinova, Nina Daskalovska

THE USE OF LANGUAGE LEARNING STRATEGIES BY PRIMARY
AND SECONDARY SCHOOL EFL LEARNERS 203

Марија Дончева, Нина Даскаловска

УЛОГАТА НА ЛИТЕРАТУРАТА ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК
И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ ЈАЗИЧНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ НА УЧЕНИКОТ

Marija Donceva, Nina Daskalovska

THE ROLE OF LITERATURE IN LEARNING ENGLISH AND ITS EFFECTS ON
LEARNERS' LINGUISTIC COMPETENCE 213

Стручен труд
Professional paper

ЗБОРООБРАЗУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

проф. д-р Толе Белчев¹
Станка Коцева¹

Апстракт: Лексиката или фондот на зборови на еден јазик постојано се менува. Едни зборови се надвор од употреба бидејќи исчезнуваат и предметите и појавите што ги означувале а други пак се формираат за да се означат новите предмети и појави што ги донесува современиот живот. Цел на овој труд е да ги прикаже начините на обновување на зборовниот фонд на современиот македонски јазик и основните начини на зборообразување на различни видови на именки. Ќе се задржиме и на разликата помеѓу зборообразувањето и формообразувањето. Откривајќи ги средствата и начините, зборообразувањето ги класифицира според типовите и нивната актуелност во јазикот, нивните обележја и на тој начин го открива целокупниот зборообразувачки систем на јазикот и ги установува нормите на неговото функционирање.

Клучни зборови: *лексика, зборовни деривати, класификација, именки, категории*

WORD FORMATION IN MODERN MACEDONIAN LANGUAGE

Tole Belcev²,
Stanka Kocева²

Abstract: Lexicon or vocabulary of a language is constantly changing. Some words are not in use anymore because the objects and phenomena that they mark disappear and others are formed to designate new objects and phenomena that modern life brings. The purpose of this paper is to show ways of renewing the vocabulary of the modern Macedonian language and basic ways of word formation of different types of nouns. Revealing the means and ways,

¹) Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

²) Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip

word-formation classifies them according to their types and importance in the language and their characteristics, thus revealing the entire word formation system of the language and instituting the norms of its operation.

Key words: *vocabulary, word derivatives, classification, nouns, categories*

1. Зборообразување на современиот македонски јазик

1.1. Основни поими на зборообразувањето

Лексиката или фондот на зборови на еден јазик постојано се менува. Едни зборови се надвор од употреба бидејќи исчезнуваат и предметите и појавите што ги означувале. Други пак се формираат за да се означат новите предмети и појави што ги донесува современиот живот. Лексиката или зборовниот фонд се обновува на два начина:

- а) со образување на нови зборови врз основа на веќе постојните во јазикот според нормите на зборообразувањето;
- б) со примање на туѓи зборови и нивно адаптирање во македонскиот јазик.

Значи зборообразувањето го проучува образувањето на нови зборови на еден јазик и процесот до нивно правилно формирање.

Предмет на проучување е зборот, но не граматички од негова морфолошка или синтаксичка функција, туку ја проучува структурата на зборот во сооднос со друг, сроден збор со кој се наоѓа во однос на мотивација. Зборообразувачка мотивација претставува однос најчесто меѓу два истокоренски збора, при што едниот, *мотивираниот*, новообразуваниот се доведува во релација со другиот, *мотивиращкиот*, основниот (учи > учител, пее > пеење, мудар > мудрост, брз > брзина). Откривајќи ги средствата и начините, зборообразувањето ги класифицира според типовите и нивната актуелност во јазикот, нивните обележја и на тој начин го открива целокупниот зборообразувачки систем на јазикот и ги установува нормите на неговото функционирање.

Зборообразувањето е во тесна врска со морфологијата и со лексикологијата особено во морфологијата, бидејќи и на двете им е заедничко тоа што им се проучува структурата на зборовите. Разликата е во тоа што морфологијата ги проучува зборовите во нивната морфемска структура, нивната можност за делење на најмали семантички елементи, а пак зборообразувањето го проучува аспектот на нивното образување во релација со зборовите од кои се образувани.

1.2. Основни начини на зборообразување

Според тоа какви промени се извршени, какви зборообразувачки постапки или средства се инволвирани при образувањето на еден збор од друг, според К.Конески, се izdelуваат четири основни начини на зборообразување: лексичко- семантички, лексичко-синтаксички, морфолошко-синтаксички и морфолошки (афиксен) начин.

- *Лексичко-семантички начин*

Лексичко-семантичкиот начин на зборообразување претставува промена на основната семантика на зборот, т.е. формирање ново значење на веќе постоечкиот збор. Семантичкото делење на зборот е еден долг и комплексен процес од кој како краен резултат се создаваат еден вид на хомоними и со тоа се збогатува зборовниот фонд на јазикот.

- *Лексичко-синтаксички начин*

Лексичко-синтаксичкиот начин на зборообразувањето (или срастување) претставува формирање на сложени зборови од зборовни состави. На пример: дрворед, риболовец, долгоочекувани и други.

- *Морфолошко-синтаксички начин*

Морфолошко-синтаксичкиот начин на зборообразување (или синтаксичка конверзија) е формирање на нови лексички единици со преминување на зборот од една во друга зборовна група без додавање на зборообразувачки елементи. На пример еден збор воедно е и именка и придавка во различен морфолошки контекст.

- *Морфолошки (афиксен) начин*

Морфолошкиот или афиксниот начин на зборообразување подразбира образување на нови зборови врз основа на постојните во јазикот со помошта на зборообразувачки морфеми (афикси). На пример: лето - летен, мал - малечок, сака - посака, пролет - пролетен. Овој начин е најзастапен и најпродуктивен за македонскиот јазик и за други словенски јазици.

Според зборообразувачките средства што учествуваат во формирањето на нови зборови се izdelуваат следниве категории: префиксно, суфиксно, префиксно-суфиксно зборообразување, образување на сложени зборови и образување на скратеници.

2.Разлика меѓу зборообразувањето и формообразувањето

Според структурата на зборот, морфемите кои го сочинуваат се различни, на пример: коренските морфеми можат да стојат самостојно придружени со флексијата и тие се задолжителни во лексичките единици. Зборообразувањето се занимава со проблемите на образувањето на

мотивираните лексеми, а формообразувањето со проблемите на образување на формите на зборовите. На крај зборообразувањето и неговите дериватив влегуваат во речникот, а формообразувањето го оформува зборот како член на исказот (реченицата). Ако еден збор е изведен од друг збор и по своето значење и содржина наликува на првиот збор од кој е создаден, тогаш станува збор за *изведен збор* или *дериват*, а тоа е новосоздадениот збор, додека основниот е *мотивиращки* (основен) збор. Понатаму тој дериват се менува со низа префикси и суфикси, со низа граматички промени и со тоа добива или слично значење на мотивиращкиот збор или сосема ново значење. Се појавува и зборообразувачкиот *нулов суфикс* со кој се добива женски род од зборот, на пример *кум - кума* во кој имаме мотивиран збор и дериват, *кума*: *кум* – Ø – а (зборообразувачка основа + зборообразувачки нулов суфикс + флексиска наставка). (К.Конески, 1995: 19) Во некои примери мотивиращкиот збор влегува во целост, а во некои не, бидејќи сосема излегуваат од рамките на мотивиращкиот збор но по структурата наликуваат на него. За таквите деривати се вели дека имаат *асоцијативна мотивација*. Кај некои деривати се појавува и двострана (двојна) мотивација, каде дериватот е мотивиран од два збора на пример: *безконтрола / без+контрола*- два збора, со префикс, *контрола+без*/.

Доста често е застапено *зборообразувачкото гнездо* во кое носечки збор е немотивиран збор а понатаму од него дериватите се одделни зборови па дури и зборообразувачки низи. Понатаму изведениот збор, дериватот, се разгледува од три структури: од морфемска (се расчленува на морфеме), од аспект на промена на флексијата (од страна на граматичката структура) и од зборообразувањето (од деловите од кои е образуван другиот збор). Секој мотивиран збор е дводелен бидејќи во него лежи основата на заедничкиот дел и зборообразувачки формант од кој се формира дериват, па разликуваме: самостојни (слободни, неврзани) и несамостојни (неслободни, врзани).

Заклучокот од горенаведеното е дека новите зборовни деривати се менуваат само со промена на акцентот, со суфикс, со нулова зборообразувачка морфема, со проширување на основата, со интерфикси, со префикси, со сложени зборови (сложенки). Зборообразувачките деривати можеме да ги проучуваме и анализираме и од морфолошки аспект и од семантички аспект.

Во теоријата на зборообразувањето е прифатена следнава општа класификација на дериватите на: **транспозициони, мутациони и модификациони.**

Кај *транспозиционите деривати* формантот има граматичка (синтаксичка) функција, дериватот, семантички суштествено не се менува, но го изразува значењето на основата (т.е. на мотивирачкиот збор) во граматичките категории на зборовната група во која преминува (оди> одење, бел> белина). Природно е преминувањето на дериватот во друга зборовна група, а односот определувач / определуван член во структурата на дериватот не се изразува.

Мутационите деривати претставуваат називи на нови десигнати. Формантот кај нив има семантичка функција и е определуван член во структурата на дериватот. Тогаш дериватите најчесто преминуваат во друга зборовна група (носи> носач, мудар> мудрец), со што доаѓа до промена на синтаксичката функција, но може и да остане во истата зборовна група (градина> градинар, трева > тревник). *Модификационите деривати* се називи на веќе именуваните десигнати со основите. Формантот кај нив има семантичко – качествена функција и е определувач во структурата на дериватот. Тој информира за некоја особина на десигнатот именуван со основата. Дериватот останува во истата зборовна група (коњ > коњче, езеро > езерце, мал > малечок).

Зборообразувачките типови, зборообразувачките категории и трите општи групи деривати претставуваат хиерархиски поставени класификациони рамки, во кои се распределуваат изведените зборови (дериватите) при описот на зборообразувањето на различните зборовни групи (на именките, придавките, глаголите и прилозите). (К.Конески, 1995: 32 - 33)

1. Зборообразување на именките

Во овој дел ќе се задржиме на разгледување на распределувањето на именките на современиот македонски јазик во рамките на трите најопшти класи деривати: транспозициони, мутациони и модификациони.

Транспозициона категорија или кога мотивирачкиот збор се преобразува во именка:

- а) називи на дејства;
- б) називи на апстрактни особини.

Мутациони категории од кои се формира назив на нов предмет:

- а) називи на вршители на дејства;
- б) називи на објекти на дејства;
- в) називи на носители на особини;
- г) називи на места;
- д) називи на множества;
- ѓ) називи на жители.

Модификациони категории – каде се внесува дополнителен елемент во основата на именката:

- а) називи на женски лица и животни;
- б) деминутивно – хипокористички називи;
- в) аугментативно – пејоративни називи.

3.1. Називи на дејства

Се изделуваат две основни групи називи на дејства: глаголски именки и одглаголски именки. Глаголските именки се образуваат со суфиксот **-ЅЕ** на пример: трчање, спиење, одење, миење, читање. Изведувањето и значењето на глаголските именки многу често ги доближува до флексиските форми на глаголот и често се разгледуваат и од аспект на глаголските форми, но поради одглаголските именки често се проучуваат во оваа зборообразувачка категорија. Одглаголските именки се малку покомплексни од глаголските и се изделуваат: парадигматски (бессуфиксни), а образувања во кои има два типа: едни завршуваат на консонант, а другите се именки од женски род со флексија – **И**, и образувања со суфиксите: - ба , - ен, - ок, - ка, - ачка, - ица (- ница), - от, - ија, - ло, - ство, - ација.

-ба - со овој суфикс се изведуваат именки од глаголи различни по вид. На пример: молба, жалба, градба, гозба, кражба.

-еж -со овој суфикс се изведуваат именки главно од несвршени глаголи. На пример: врнеж, грмеж, грабеж, бакнеж, цртеж.

-ок - овој суфикс се сврзува главно со општиот дел на свршени, префиксирани глаголи како: опстанок, состанок, вресок, блесок, појадок.

-ка - се врзува за глаголи од двата вида: венчавка, обработка, насмевка, поправка, пречка, честитка.

-ачка - се изведуваат именки од несвршени глаголи т.е. суфиксот се додава кон општиот дел на глаголот, на пример: грабнувачка, живеачка, готвачка, женачка, побарувачка, заработувачка.

-ица (- ница) - со овој суфикс се изведуваат називи на дејства од несвршени глаголи, на пример: брканица, мешаница, караница, турканица.

-от - со овој суфикс се изведуваат именки што изразуваат интензивно дејство, а се мотивирани од несвршени глаголи со ономатопејски карактер: блесокот, пискот, потопот, екот, спасот.

-ија - мал број на именки го имаат овој суфикс: бежанија, венчанија, проклетија, носија, расправија.

-ација - е суфикс кој го има во тугите зборови: деформација, легализација, афирмација, национализација и сл.

3.2. Називи на апстрактни особини

Во оформувањето на називите на апстрактните особини учествуваат следниве суфикси: -ост, -ина, -ство, -ија, -ота (-отија), -ие, -ило, -лак, -изам.

Со суфиксот **-ост** е најпродуктивната форма во оваа зборообразувачка категорија. Тоа се именки од женски род изведени од придавки ретко од именки, на пример: гордост, лудост, мудрост, храброст, одлучност, чесност, грубост, милост.

-ина - од овој суфикс се прават деривати изведени главно од качествени придавки, на пример: дебелина, итрина, близина, длабочина, добрина, висина, вистина.

-ство (- штво) се изведуваат деривати со придавска или именска основа: јунаштво, друштво, пијанство, богатство, пријателство, детинство, мајчинство.

-ија – има релативно мал број на деривати изведени од придавки или именки: евтинија, проклетија, робија, чудесија и друго.

-ота (- отија) – се изведуваат називи на апстрактни особини главно од придавки: чистота, доброта, голотија, срамота, лошотија, грдотија.

-ие – мал број на деривати го имаат овој суфикс: значение, напредие, одличие, кои се претежно архаизирани со современиот јазик.

-ило – изведени именки од придавки со апстрактна особина го имаат овој суфикс, како на пример: лудило, сивило, студенило, слепило, шаренило.

-лак – суфикс со кој се изведуваат деривати кои доаѓаат од турцизми: домаќинлак, лошотилак, ортаклак, војниклак.

-изам - суфикс кој се применува во современиот македонски јазик за формирање именки од интернационалната лексика, на пример: егоизам, цинизам, хероизам, кариеризам, социјализам, капитализам.

3.3. Називи на вршители на дејства

Во оваа група дериватите се оформуваат со суфиксите: -ач, -ар, -ник, -ец, -тел, -џија (-чија) и одделни суфикси во зборови од интернационалната лексика.

-ач - се изведуваат називи на вршители на дејства од несвршени глаголи. Такви се примерите: свирач, продавач, косач, гласач, избирач, купувач, минувач.

-ар – со помош на овој суфикс се образуваат именки со значење на вршител на дејството, мотивирани главно од именки. Такви се именките: рибар, пчелар, сликар, морнар, аптекар, банкар и други.

Суфиксите – **ач** и – **ар**, во оваа група се доста продуктивни и доста деривати се формирани токму од нив.

-ник (-ик) – е суфикс со кој се формираат ограничен број на деривати изведени од именки како на пример: наставник, уметник, управник, службеник, цариник, научник.

-ец – и со овој суфикс се изведуваат ограничен број на деривати, мотивирани од глагол или од именка како: ловец, полицаец, борец, творец, металец итн.;

-тел – е доста продуктивен суфикс кој се додава на старата инфинитивна основа, како на пример: родител, учител, водител, градител, мислител, писател, делител, љубител, обожавател итн.

-џија (чија) – е суфикс којшто има широка употреба во народниот говор бидејќи по потекло е од турскиот јазик само што кај нас е проширен со – **ја**. Во современиот македонски литературен јазик овие зборови се попознати и како архаизми. Такви се следниве деривати: алвација, дуќанџија, бозација, бурекџија, занаетчија, саатчија, водоводџија.

Во интернационалната лексија кај зборовите се среќаваат суфиксите: – **ант**, –**ент**, –**атор**, на пример: музикант, лаборант, референт, диригент, асистент, илустратор, оператор, организатор итн.

3.4. Називи на орудија (средства) за вршење дејства

Во оваа група се среќаваат извесни проблеми поради повеќезначноста на суфиксите и се јавуваат доста двозначни деривати. Во неа спаѓаат предмети, направи, машини т.е. средства што служат за вршење дејства.

-ло (-ало, -ило). – се формираат именки мотивирани од несвршени глаголи како на пример : гребло, сечило, лепило, шило, белило, возило и сл.

-ка – е суфикс кој формира деривати наменети за вршење на дејството формирани главно од несвршени глаголи, на пример: лулка, црпка, затка, лејка, поклопка итн.

-алка (-илка) се суфикси со голема продуктивност во нашиот јазик, како на пример: закачалка, нишалка, прскалка, мешалка, црпалка, светилка и др.

3.5. Називи на резултати и објекти на дејства

Именуваат предмети добиени како резултат од вршењето на некакво дејство а добиените зборови како спореден резултат, остаток при вршењето на некое дејство. Карактеристични суфикси за оваа група се: -ок, -ка, -ина, -ица, -иво, -ло (-ало, -ило).

-ок - овие зборови означуваат резултат на дејство, на пример: извадок, додаток, остаток, отпадок, прекршок итн.

-ка - е продуктивен суфикс со кој се образуваат деривати што имаат значење на резултат, на пример: добивка, постројка, врзалка, пуканка, завртка, светилка, пратка, напивка, обувка и др.;

-ина, - е суфикс со поограничена употреба, на пример: ископина, цепнатица, урнатица и др.

-ица - се образуваат зборови од глаголски придавки, на пример: гребаница, прженица, струганица, изгореница, делканица.

-иво - се формираат именки со значење објект на дејство, мотивирани од несвршени глаголи: гориво, печиво, пиво, вариво, градиво, ткиво и др.

3.6. Називи на носители на особини

Во оваа група влегуваат називи на лица кои се именувани од називи на животни, растенија и разни предмети, мотивирани од именки, глаголи, придавки и глаголски придавки. Претежно се прават именки со атрибутивно значење, а такви суфикси се: -ец, -ик (-ник), -ка, -ак (-јак), -ко, -ло, -ица (-ница) и др.

-ец – со овој суфикс се изведуваат атрибутивни називи од основни придавки: мудрец, белец, итрец, самец, грабливец и др.

-ик (-ник) - со овој суфикс се разложува основата на –Н: мачен – маченик, бедник, самотник, среќник, златник, ценовник.

-ка - со овој суфикс се добиваат деривати кои означуваат лица и предмети најчесто мотивирани од придавки и именки. На пример: странка, ветрушка, кратенка, двојка, тројка итн. Со овој суфикс се добива голема семантичка разновидност.

-ак (-јак) – овие деривати образувани со суфиксот (**ј**)ак, најчесто се изведени од придавки и именки а означуваат лица, животни и предмети, на пример: лудак, слабак, дивјак, волчјак.

-ко - се образуваат деривати мотивирани од придавки или именки. Означуваат лица окарактеризирани во основата, како на пример: палавко, скржавко, мрзливко, мешко, дрдорко.

-ло - и со овој суфикс како претходниот се образуваат лица со особини во основата. Најчесто се мотивирани од глаголи, на пример: мрзло, дремло, врекло, носло, ушло, забло, душкало.

-ица (- ница) - со овој суфикс се оформуваат деривати кои во основата се градат деривати од женски род и оформуваат деривати со атрибутивно значење на животни, растенија и предмети, на пример: волшебница, пијаница, лутица, црница, отровница, влезница, ситница, воденица, ракавица.

3.7. Називи на места

Називите на места именуваат простории или простори со оглед на дејството, дејноста што се врши во нив или на нив. Суфикси кои ја карактеризираат оваа група се следниве: **-ница**, **- ачница**, **- арница**, **-ална**, **- алница**, **- илница**, **- ник**, **- арник**, **- иште**, **- алиште**, **- илиште**, **- ана**;

-ница, **- ачница**, **- арница**, - се образуваат деривати најмногу од глаголи во редуциран број, на пример: мелница, сушница, фризерница, портирница, кројница, млекарница, книжарница и други.

-ална, **- алница**, **- илница**; - Суфиксот – **ална**, се јавува во именка, а суфиксите **- алница**, и – **илница** се мотивирани од глаголи. Такви се: соблекувална, читална, вежбалница, чекалница, слушалница, пералница и други.

-ална - е суфикс од турскиот јазик и има употреба во нашиот народен говор: апсаана, солана, електрана.

3.8. Називи на множества

Овде спаѓаат деривати со збирно значење. Називите на множествата се образуваат од именски и придавски основи со суфиксите: **- је (- ја)**, **- ство (-штво)**, **- ија**, **- арија**, **- ина**, **- ишта**.

-је (- ја) - суфиксот се определува или карактеризира како основен суфикс за формирање на множинска форма во современиот македонски јазик. На пример: класје, лисје, робје, дворје, снопје.

-ство (-штво) - со овие суфикси се оформуваат поголем број на именки што означуваат колектив на лица, именувани со основата. Такви се на пример: благородништво, монаштво, човештво, студентство, селанство итн.

-ија, **- арија** - се изведуваат деривати од именска и придавска основа со значење на колектив на лица. На пример: сиромаштија,

женштурија, челадија, студентарија, стакларија, грнчарија.

-ина - со овој суфикс се изведуваат ограничен број на деривати главно со придавска основа, како на пример: живина, младина, роднина, дружина, готовина.

-ишта - е суфикс кој лесно се врзува за еднословни именки од машки род, на пример: сидишта, градишта, купишта, ридишта, губришта и сл.

3.9. Називи на жители

Во оваа група се изведуваат деривати што означуваат жители на земји, држави, покраини, области и сл., припадници на етнички групи, жители на населени места, чишто имиња ги даваат основите на дериватите. Суфикси за оваа група се: - ин, - јанин, - ец, - анец, - јанец, - чанец.

-ин - е суфикс од кој се изведуваат ограничен број именки, имиња на земји, на пример: Србин, Турчин, Русин, Бугарин, Евреин, Арапин, Французин.

-јанин - со овој суфикс само мал број на деривати се формираат како на пример: Римјанин.

-ец - со овој суфикс се образуваат голем број на називи кои завршуваат на сонант. На пример: Македонец, Мариовец, Германец, Европеец, Италијанец, Албанец и др.

-анец - е суфикс кој доаѓа по основата и добиваме: Африканец, Американец, Тиквешанец, Кубанец.

-чанец – овој суфикс е посебно застапен во современиот македонски јазик за изведување на називи на жители на населени места, како: штипјанец, струмичанец, кичевчанец, битолчанец итн.

3.10. Називи на женски лица

Овие деривати се со модификационен карактер и претежно тоа се називи на лица од женски пол, изведени од називи на лица од машки род. Суфикси за оваа група се следниве: - ка, - инка, - ица, - (н)ичка, бессуфиксно и со замена.

-ка, - инка – суфиксот (- ка) е доминантен во изведувањето на називи за женски лица. Обично се прикачува за основата, но можни се и некои промени. На пример: членка, богаташка, библиотекарка, учителка, докторка, секретарка, а со суфиксот (**-инка**) се образуваат ограничен број на називи како: говедаркинка, Влаинка, младинка, туѓинка и сл.

-ица - со овој суфикс се формираат поограничен број на деривати, најчесто тоа се постари образувања, но има и нови: грофица, царица, кралица, старосватица, шефица, божица и сл. Се употребуваат и во називи за животни како: соколица, гулабица, лавица, тигрица и др.

3.11. Деминутивно-хипокористични називи

Деминутивно-хипокористичните деривати означуваат чувство на мило, експресивно значење на зборот, изразуваат позитивен однос кон нештата. Деминутивно-хипокористичните деривати се образуваат со суфиксите: **-ец**, **-ок**, **-чок**, **-ка**, **-ица**, **-ца**, **-ичка**, **-е**, **-че**, **-це**, **-енце**, **-ле**, **-уле**.

-ец - со овој суфикс се формираат деривати од именки од машки род, како на пример: гласец, листец, снежец, народец.

-ок, **-чок** - и овие деривати како претходните се мотивирани од именки од женски род: мравка, желка, лопатка, кошулка, долинка, лединка и други.

-ица, **-ца** - исто се суфикси за формирање на деривати од женски род, како: теткица, жабица, ливадица, државица.

-е - е суфикс со кој се деривати мотивирани од именки од машки род и поретко од женски род на пример: маже, носе, прсте, орле, петле, ветре.

-че - со овој суфикс се формираат деривати и од машки род и од женски род. Такви се: коњче, камче, кошулче, вовче, врапче, коковче, рипче, славејче и сл.

-це, **-енце** - се суфикси од кои се изведуваат деминутивно-хипокористични деривати од именки од среден род, како: езерце, крилце, винце, огледалце, окце, дрвце, писменце, прстенце, момченце.

-ле, **-уле** - се суфикси со кои се формираат ограничен број на деривати како: козле, кожле, мажле, детуле, цвеќуле, змијуле, книжуле и др.

3.12. Аугментативно-пејоративни називи

Аугментативните деривати претставуваат големина придружени со негативна конотација. Такви се суфиксите: **-иште** и **-ина**.

-иште - е суфикс кој често се употребува во современиот македонски јазик и се соединуваат со именки независно од родот на кој припаѓаат, на пример: бабиште, човечиште, свериште, гласиште, жениште, кучиште.

-ина - е суфикс со кој се изведуваат само неколку деривати, како на пример: бабетина, јуначина, женетина, алетина и сл.

Пејоративните називи се употребуваат кога сакаме да добиеме подбивно значење, а такви суфикси се: - инка, - ло, - ле, - ко, - го. Примери за пејоративни деривати се следниве: мајсторинка, трчкало, вошло, ушле, слепчо, влечко, дрдорко и други.

4. Заклучок

Зборообразувањето е наука којашто е доста значајна за проучување и осознавање на македонскиот литературен јазик. По својата структура е доста комплексна и бара големо истражување и проучување на зборот како основна материја. Покрај именското образување на дериватите како основно и како доста важно имаме и префиксно - именски образувања или префиксација, понатаму имаме префиксно – суфиксни именски образувања или конфиксација, образување на сложени именки и скратеници. Покрај именското имаме и зборообразување на придавки, зборообразување на глаголи, зборообразување на прилози.

Зборообразувачките типови и зборообразувачките категории, како и трите општи групи на деривати претставуваат хиерархиски поставени класифициони рамки во кои се распределуваат изведените зборови при описот на зборообразувањето на различните зборовни групи.

Користена литература

- Конески, К., (1995). *Зборообразувањето на современиот македонски јазик*, Бона- Скопје.
- Кепески, К., (1989). *Грамматика на македонскиот литературен јазик за училиштата за средно образование*, Просветно дело- Скопје.
- Бојковска, С., Пандев, Д., Минова – Ѓуркова, Л., Цветковски, Ж., (1999). *Македонски јазик за средно образование*, Просветно дело- Скопје.
- Конески, Б., (1982). *Грамматика на македонскиот литературен јазик*, Култура – Скопје.
- Конески, Б., (1982). *Историја на македонскиот литературен јазик*, Култура – Скопје.
- Конески, Б., (1952). *За македонскиот литературен јазик*, Култура-Скопје.
- Савицка, И., Спасов, Љ., (1997). *Фонологија на современиот македонски стандарден јазик*, МАНУ- Скопје.

